

Kendilerini İbadete Adayan
SÛFÎ KADINLAR

©İlk Harf Yayınevi, 2012

Kitabın tüm yayın hakları "İlk Harf Yayınevi"ne aittir.

- › İlk Harf Yayınevi, 15
Tasavvuf Serisi, 13
- › ISBN
978-605-5457-44-0
- › Özgün adı: *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâti's-Sûfiyyât*
- › Yazar
Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Muhammed b. el-Hüseyn b. Muhammed (325-412)
- › Tahkik
Dr. Mahmud Muhammed et-Tanâhî
(el-Mektebetu'l-Hâncî, Kahire, I. Baskı, 1413/1993)
- › Tercüme
Doç. Dr. Ali Akay
- › Yayın Yönetmeni/Editör
Ersan Güngör
- › Sayfa Düzeni
İrfan Güngörür
- › Kapak Tasarımı
Sercan Arslan
- › Basım Tarihi
1. Baskı, İstanbul, Mayıs 2012
- › Baskı / Cilt
Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. No: 3, K: 2 Topkapı/İstanbul
Tel: 0212 483 47 92 (Sertifika No: 11964)
- › **İLK HARF YAYINEVİ**
Genel Dağıtım
Çelik Yayınevi
(Sertifika No, 14710)
Ticarethane Sokak No: 59 Cağaloğlu - Fatih / İstanbul
Tel: +90 212 511 28 11 - 513 73 19 • Fax: +90 212 511 28 12
www.celikyayinevi.com • info@celikyayinevi.com

Ebû Abdurrahman es-SÜLEMÎ

Kendilerini İbadete Adayan
SÛFÎ KADINLAR

Tahkik:
Dr. Mahmud Muhammed et-Tanâhî

Tercüme:
Doç. Dr. Ali Akay

İçindekiler

› Rahman Rahim olan Allah'ın Adıyla	9
› Bu Nüsha	13
› Bu Risalenin Yazarı Ebû Abdurrahman es-Sülemî Hakkında Birkaç Söz.....	19
› Bu Risalenin Yazma Nüshası.....	23

Kendilerini İbadete Adayan Sûfî Kadınlar / 27

1. Râbiatu'l-Adeviyye.....	29
2. Lubabetu'l-Muteabbide (Beytu'l-Makdis Ehlerinden)	35
3. Meryem el-Basriyye (Basra Ehlerinden).....	37
4. Mümine bnt. Buhlûl (Dımaşk Abidelerinden)	38
5. Mu'âze bnt. Abdullah el-Adeviyye	39
6. Şebketu'l-Basriyye	40
7. Nüseybe bnt. Selmân	41
8. Reyhânetu'l-Vâlihe (Basra Abidelerinden).....	42
9. Gufeyretu'l-Âbide (Basra Ehlerinden).....	43
10. Âfiyetu'l-Muş tâke (Abdulkays'tan ve Basra Ehlerinden).....	44
11. Ümmü Abdullah bnt. Hâlid b. Ma'dân.....	45
12. Üneyse bnt. Amr el-Adeviyye.....	46

13. Ümmü'l-Esved bnt. Zeyd el-Adeviyye.....	47
14. Şa'vâne.....	48
15. Saîde bnt. Zeyd (Hammâd b. Zeyd'in Kızkardeşi).....	49
16. Asâme bnt. Bilâl b. Ebi'd-Derdâ.....	50
17. Ümmü Saîd bnt. Alkame en-Nahaiyye.....	52
18. Kürdiyye bnt. Amr.....	53
19. Ümmü Talk.....	54
20. Hesnâ bnt. Fîrûz.....	55
21. Hafsa bnt. Sîrîn (Muhammed b. Sîrîn'in Kızkardeşi).....	56
22. Lubâbetu'l-Âbide (Şam Ehlinden).....	57
23. Hukeymetü'd-Dımaşkiyye (Şam Kadınlarının Hanımefendilerinden).....	58
24. Râbiatu'l-Ezdiyye (Basra Ehlinden).....	60
25. Acredetu'l-Ammeyye (Basra Ehlinden).....	61
26. Ümmü Sâlim er-Râsibiyye (Basra Ehlinden).....	62
27. Abîde bnt. Ebî Kilâb (Basra Ehlinden).....	63
28. Hind bnt. el-Muhelleb (Basriyye).....	64
29. Râbia bnt. İsmail (Ahmed b. Ebi'l Havvârî'nin Hanımı).....	65
30. Fatımatu'n-Neysâbûrîyye.....	67
31. Ümmü Harun ed-Dımaşkiyye (Şam'ın Büyük Kadınlarından).....	70
32. Bahriyye.....	72
33. Fatımatu'l-Berda'iyye.....	73
34. Aişetu'd-Dineveriyye.....	74
35. Emetü'l-Hamîd bnt. el-Kasım.....	75
36. Ebû Hafs en-Neysâbûrî'nin Hanımı Aişe.....	76
37. Fatıma (Zeytûne Lakaplı).....	77
38. Safrâu'r-Râziyye.....	79
39. Üneyse bnt. Amr.....	81

40. Ümmü'l-Esved bnt. Zeyd el-Adeviyye.....	82
41. Ümmü Ali (Ahmed b. Hadreveyh el-Belhî'nin Hanımı)....	83
42. Cüveyriyye Olarak Bilinen Fatıma bnt. Abdullah	85
43. Munisetu's-Sûfiyye	87
44. Fahreveyh bnt. Ali (Neysâbûr Ehlinden).....	88
45. Fatıma bnt. Ahmed el-Hicâfiyye.....	90
46. Zekkâre	91
47. Aişe bnt. Ebî Osmân Saîd b. İsmail el-Hîrî en- Neysâbûrî	93
48. Fatıma Ümmü'l-Yemen (Ebû Ali er-Rûzbârî'nin Hanımı).....	94
49. Amratu'l-Farğaniyye	96
50-51. Zübde ve Müdğa (Bişr b. el-Hâris el-Hâfi'nin Kızkardeşleri).....	97
52-53. Abde ve Amine (Ebû Süleyman ed-Dârânî'nin Kızkardeşleri)	98
54. Aişetu'l-Merveziyye (Ahmed b. es-Seriyy'in Hanımı)....	99
55. Fatıma bnt. Ahmed b. Hânî Neysâbûrîye	101
56. Ümmü Abdillâh (Ebû Abdillâh es-Seczî'nin Hanımı)....	102
57. Habibetu'l- Adeviyye.....	103
58. Fatımatu'd-Dımaşkiyye	104
59. Futayme (Hamdun el-Kassâr'ın Hanımı).....	105
60. Emetullah el-Cebeliyye.....	106
61. Kuseyme (Ebû Ya'kub et-Tinnîsiyyi'nin Hanımı)	108
62. Merhâu'n-Nasîbiyye	110
63. Fatıma bnt. Ahmed (Ebû Abdillâh er-Ruzbârî'nin Hanımı).....	111
64. Meymûne (İbrahim el-Havvâs'ın Kızkardeşi).....	112
65. Ümmü Ahmed bnt. Aişe bnt. Ebî Osman	114

66. Avnetu'n-Neysâbûrîyye.....	115
67. Hevre Olarak Meşhur Olan Emetu'l-Azîz.....	116
68. Kureşşiyetu'n-Neseviyye.....	117
69. el-Vehetiyye Ümmü'l-Fadl.....	119
70. Ziyâde bnt. el-Hattâb Tazeriyye.....	122
71. Melike bnt. Ahmed b. Hayyeveyh.....	123
72. Fâtıma bnt. İmrân.....	124
73. Abdüse bnt. el-Haris.....	125
74. Ümmü'l-Hüseyin bnt. Ahmed b. Hamdân.....	126
75. Hâle Olarak Maruf Olan Ümmü Gülsüm.....	127
76. Azîzetu'l- Hereviyye.....	128
77. Ümmü Ali bnt. Abdullah b. Hamşâz.....	129
78. Sureyretu's-Şarkiyye.....	130
79. Uneyzetu'l-Bağdâdiyye.....	131
80. Ümmü'l-Hüseyin Kuraşıyye Olarak Maruf Olan Cum'a bnt. Ahmed b. Muhammed b. Ubeydullah.....	132
81. Ümmü'l-Hüseyin el-Varrâke.....	134
82. Aminetu'l-Merciyye.....	135
83. Fatımatu'l-Hankahiyye.....	136
84. Aişe bnt. Ahmed et-Tavîl Merveziyye (Abdulahid es-Seyyârî'nin Hanımı).....	137
› Kaynaklar.....	139
› Dizin.....	145

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman Rahim olan Allah'ın Adıyla

Aamd, yerde ve göklerde bulunan her şeyin sahibi ve ahirette de hamdin sadece kendisine ait olduğu Hakîm ve Habîr olan Allah içindir. Salat ve selam, müjdeleyici ve uyarıp-korkutucu olan Efendimiz, Mevla'mız Allah'ın bütün insanlara elçisi, mahlukatının en hayırlısı, peygamberlerin sonuncusu ve gönderilenlerin en saygını olan Muhammed b. Abdullah'ın üzerine olsun.

Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed'in tertemiz âline ve seçkin ashabına, O'nun davetine çağırın ve kıyamete kadar O'nun sünnetine uyanlara hayır ve bereket ver.

Allah'ım! Herhangi bir maniyle bize ilmi engelleme ve bir engelle bizi ondan alıkoyma!¹

Allah'ım! Babalarımıza, annelerimize, şeyhlerimize, üstadlarımıza, üstadlarımızın üstadlarına ve üzerimizde hakkı olan herkese merhamet et!

¹ İmamü'l-Haremeyn'in babası Ebû Muhammed el-Cüveynî'nin kunut duasından.

Bundan sonra:

Hicrî 1411 miladi 1991 yılının ortasında Suudi Arabistan'ın Riyad şehrinde bulunan İmam Muhammed b. Suûd İslam Üniversitesi'nin Müdürü Dr. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî'nin, benim için en güzel ve hoşlandığım işlerden biri olan davetine icabet ettim. Köşelerde gizli kalmadıklarına şahit ve delil olarak, üniversitenin kütüphane işleri başkanlığının topladığı ender ve değerli yazmaları inceleme ve bunlardan bir kısmını seçme ve ilim ehline sunma davetiydi.

İmam Muhammed b. Suûd İslam Üniversitesi, bu uğurda, nadir yazmaların oraya akmasını sağlayan çabayı harcayabileceği kadar harcamış ve Allah'ın dilediği kadar oldukça cömert davranmıştı. Bu gayretler artsaydı ve devam edebilseydi, yitikler arasında saydığımız pek çok saklı şeylerin gün yüzüne çıktığını görürdük. "Güzele talip olana mehîr fazla gelmez". Yazmaları toplama ve fotoğraflamadaki tecrübemden² hareketle, yazmaları toplamada İmam Muhammed b. Suûd İslam Üniversitesi'nin takip ettiği yolun doğru bir yol olduğuna kesinlikle inandım. Mirasın önemi, onu bir araya toplamanın ve fotoğraflamanın zarureti, kısa ve uzun vadede atılacak adımların belirlenmesi, önerilerin sunulması ve sözleşmelerin imzalanması çerçevesinde yapılan konferans ve toplantılardan bahsetme! Bütün bunlar "Ey Ümmü Amr! Boş sözlerdir". Allah biliyor ki, Bu yankılanan geleneksel konferanslarda harcananlar, yazmaları ortaya çıkarmak için harcansaydı –ki bundan başka bir yol yoktur- bu yazmalar, sıçrayarak ve koşarak bize gelirlerdi. Bu Hanzele b. el-Musabbih'in tasvir ettiği yol gibidir:

Allah'ın emriyle sel geldi

Verimli bahçenin duvarını tırmaladı.

² Kesintisiz on üç yıl Kahire'de Yazmalar Enstitüsünde çalışırken, temsilci olarak Türkiye'ye, iki sefer Fas'a, Suûdi Arabistan'a ve Yemen'e gitmişim.

Başta dönersek, İmam Üniversitesi'nin Kütüphane İşleri Başkanlığı'nı yaparken, bu garip ve harika alemin -nadir ve enfes yazmalara sahip alemin- ferahlığında mutlu günler geçirdim. Bu günler hoş günlerdi. Değerini ancak yazmalara aşık ve meftun olanlar bilir. İbnu'l-Cevzî'nin el yazısıyla kayda geçirdiğini veya İbn Hallikân'ın temellük yazısını görünce gözünde hangi ışığın parıltısı görülür: "O bu nüshayı Beytu'l-Haram'da Ka'be-i Muazzama'ya karşı müellifine okudu. Sonra buna 639 senesi kaydını düştü" ifadelerini okurken, neredeyse bu sahifelerden fışkıran bu toprakla gözüne uyku girmiyor. Çünkü o, "yedi yüz yetmiş yedi yılın toprağıdır" diyen bir öğrenciyi okurken hangi nur seni kaplar. İbn Hacer el-Askalânî'nin yazdığı sayfaları çevirirken bütün hücrelerinde hangi koku yayılır. Nefeslerin onun nefeslerine dokunur. Bütün bunları ve daha başkalarını³ İmam Muhammed b. Suûd İslam Üniversitesi'nin Kütüphaneler İşleri Başkanlığı'nın Yazmalar Bölümü'nde gördüm. Allah, çabası ve yardımı olan herkese mükafatını versin. Bütün bunları, her insanın yaptığı bütün iyilikleri de kötülükleri de karşısında bulacağı bir günde terazilerine koysun.

Gördüğüm ve uzun süre yanında kaldığım şeyler, değerli hazinelerden bir hazinedir ve en harika değerlerden bir değerdir. Bu *es-Sülemiyât* yazmasıdır. Müellifi, 412'de vefat eden el-İmâm el-Hâfız, el-Muhaddis es-Sûfî Ebû Abdurrahman Muhammed b. el-Hüseynb. Muhammed, es-Sülemî en-Neysâbûrî'dir.

es-Sülemiyat, yirmi altı risaleden oluşmaktadır. Büyük bir kısmı tarif ve sülûk açısından tasavvuf ilimleri hakkındadır. Az bir kısmı da tefsir ve hadislerle ilgilidir.

Bu yazmanın değerli olmasının birkaç sebebi vardır.

Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin bilinmeyen risalelerini kapsamaktadır.

³ Bütün bu özellikleri, saydığım nadirlerde bulursun. Allah'tan onu kabul etmesini ve faydasını umumi kılmasını diliyorum.

› Ebû Abdurrahman es-Sülemî • Kendilerini İbadete Adayan Sûfî Kadınlar

Eski bir döneme dayanmaktadır. Müstensih, yazmayı 474'de bitirmiştir. Onunla müellif arasında 62 yıl vardır.

Arap yazısının gelişme dönemini temsil etmektedir. İle-ride açıklanacaktır.

Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâti's-Sûfiyyât isimli risalemiz bu risaleler içerisinde ikinci sırada gelmektedir. 12 varaktır. Satırları orta düzeydedir. Her sayfada 24 satır vardır.

Risalenin *es-Sülemiyyât*'ın içinde yer alan bu nüshadan başka bir nüshasını bulamadım.

Bu Nüsha

Ebû Abdurrahman es-Sülemî, meşhur kitabı *Tabakâtu's-Sûfiyye*'sini yazdı ve orada tasavvuf şeyhlerinin salih ve büyük olanlarını ayrıntılı bir şekilde anlattı. Bu kitabı matbudur ve tedavüldedir.⁴Sonra *Târîhu's-Sûfiyye*'i yazdı. Bu kitap şu ana kadar bilinmemektedir.Fakat ez-Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*'ında, el-Hatîb el-Bağdadî, *Tarihu Bağdad*'ında ondan nakillerde bulunmuşlardır. Ebû Abdurrahman, *Târîhu's-Sûfiyye* kitabını *Tabakâtu's-Sûfiyye* kitabından önce yazmıştır.⁵

Sanki bu salih zât sûflerin tarihiyle meşgul olmuştur. Çünkü diğer iki risalesinde de bu konuya dönmüştür. Onlardan biri *el-İhve ve'l-Ehevât mine's-Sûfiyye* isimli eseridir. Diğeri ise şu ana kadar bilinmemektedir. Fakat el-Hatîb el-Bağdadî, Bukeyr ed-Derrâc'ın biyografisini verirken ondan söz etmiştir.⁶

Diğer bir risalesi *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâti's-Sûfiyyât* isimli risalesidir. Bu, takdim etmekte olduğum risaledir. Onan söz edeni veya nakilde bulunanı göremedim. Evet, Ebu'l-Ferec

⁴ Ezher Ulemasından Üstad Nûruddîn Şerîbe, güzel bir şekilde tahkik etmiştir. Cemaatu'l-Ezher onu neşr etmiştir. Muhammed Hilmî en-Niyâvî Matbaası, Mısır, 1372/1953.

⁵ *Tabakâtu's-Sûfiyye*'nin tahkikli nüshasının mukaddimesi, s. 34.

⁶ *Tabakâtu's-Sûfiyye*'nin tahkikli nüshasının mukaddimesi, s. 31. Orada 7 olması için *Tarihu Bağdad*'ın cildi 3 olarak düzeltilmiştir.

b. el-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* isimli kitabında, bazı abid kadınların biyografilerini verirken Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den nakilde bulunmuştur. Fakat bu risalenin ismini açıkça söylememiştir.

Eğer birinci risale, *el-İhve ve'l-Ehevât mine's-Sûfîyye* ile ilgiliyse, bu risalemiz de bununla ilgilidir. Sonra sûflerin evleri ve ailevi ilişkileriyle ilgilenmekle onu aşmıştır. Bu ailevi ilişkiler: çocuklar ve torunlar, kardeşler, damatlar ve zevceler, bu abide sûfî imamlarından falan kişinin kızıdır, bu torundur, üçüncüsü kız kardeşidir, dördüncüsü zevcesidir, akrabalar ve nesepler, tarih ve teracim kitaplarında fazla yer almayan hususlar vb. şeylerdir.

Bu abide kadınların nispet edildiği bu erkekler, zikredilen akrabalıklarla, samimi ve seçkin kişilerdir. İçlerinde tabîî, muhaddis, sûfî, hâkim, komutan olanlar vardır. Yûsuf b. Esbât, Hâlid b. Ma'dân, İsmail b. Ayyâş, Hammâd b. Zeyd, Bilâl b. Ebî'd-Derdâ, Muhammed b. Sîrîn, el-Haccâc b. Yûsuf es-Sakafi, el-Muhelleb b. Ebî Sufrâ gibi isimler göreceksiniz.

Ebû Osman el-Hîrî, Ebû Hafs en-Neysâbûrî, Ebû Ali er-Rûzbârî, Bişr b. el-Hâris el-Hâfî, Ebû Süleyman ed-Dârânî, İbrahim el-Havvâs gibi şahsiyetler sûflerin büyükleri ve ileri gelenleridir.

Bu güzide şahsiyetlerin biyografilerini yerlerinde okuyacaksınız. En güvenilir alaka ve rabîtalarla bu erkeklere nispet edilen bu kadınlardan bahsedildiğini göreceksiniz.

Öyleyse bu risale, vecizliğine rağmen, meşhur tasavvuf ricalinin tarihini tamamlamaktadır. Çünkü o, fayda ve menfaat açısından büyük bir değeri açığa çıkarmıştır. Bu da bu ailevi akrabalıklar ve ilişkilerden bahsettiğim hususlardır.

Tasavvuf, mücadele, sabır, ilişki kesme, dünya sebeplerini küçümseme üzerine kaim olduğundan, kadınların fitratları gereği bu hallere güç yetiremeyecekleri, dolayısıyla da

tasavvuf ve haller ilminin sadece erkeklere ait bir ilim olduğu düşünülür. Bu risale ise erkeklerin tekeline aldığı ve uzun zaman kendilerini ayrı tuttuğu söz konusu bu alanda Müslüman-Arap kadınlarını bize sunmaktadır.

Yine kısa ve özlü olmasına rağmen bu risale sayesinde, sûflerin iyi bir değer olan sözleri ve tecellileri sûfî mirasına izafe edilmiştir. Bu değerler, bu abide kadınların diliyle gelmiştir. Ya kendi sözleriyle veya erkek sûfî ve şeyhlerden rivayet ettikleri veya duyduklarıyla anlatılmıştır. Bunları, bu erkeklerin biyografilerinden bahseden teracim ve tabakât kitaplarında bulamazsınız.

Bu risale, birlik, hulûl ve ayartma bulanıklığından ve muhaliflerin sûfleri yerdiği diğer hususlarda, arınmış olan saf tasavvufun parlak yüzünü ortaya çıkarmaktadır. Sûflerin beslendikleri ve ifade ettikleri sadece Kitap ve sünnettir.

Kendisine “Bu halleri nereden edindin?” diye sorulduğunda Abide Mü’mine bnt. Buhlûl şöyle der: “Resûlullah’ın sünneti üzere Allah’ın emrine uymadan edindim.”⁷

Ahmed b. Hadreveyh el-Belhî’nin hanımı abide Ümmü Ali, kendisine bir kadın gelip “Sana hizmet etmekle Allah’a yakınlaşmak için geldim, ihtiyacın nedir?” diye sorduğunda şöyle cevap verir: “Rabbine hizmet etmekle neden bana yaklaşmıyorsun ki?”⁸

Fahreveyh bnt. Ali en-Neysâbûrî’nin şöyle dediği aktarılmıştır: “Kim sebebi, Rabbine kavuşmada itaate yapışmamak ve Resulüne tabi olmamak için bir vesile yaparsa, O’na ulaştıracak yolu bulamamıştır.”⁹

Bazılarından nakledildiği gibi, bu, şeyhin, müridin Allah’a ulaştırılan yolu olduğunu nefyetmede önemlidir.

⁷ 4. Biyografi.

⁸ 41. Biyografi.

⁹ 44. Biyografi.

Abide Fatıma bnt. Ahmed el-Hicâfiyye de şunu söylemiştir: “Düşmanımı dost, dostunu düşman edinenden ahmaklığı daha açık olan birisi yoktur. Nefis ve şeytan düşmandırlar. Biz ikisini dost ediniriz ve onlara boyun eğeriz. Kitap ve sünnet kurtuluş ve özgürlük yerimizdir. Biz ise onlardan yüz çevirmişiz.”¹⁰

Bu sözler, cehalet ve dalaletten beri olan, bazı araştırmacıların toplu olarak İslamî tasavvufa nispet etmek istedikleri yabancı kültür ve etkilerden uzak olan gerçek tasavvuftan haber vermektedir.

Görüldüğü gibi bu sözler, bazı abide kadınların dilinden dökülmüştür. Bundan dolayı İmam Ahmed b. Hanbel onlardan bir kısmını şöyle diyerek övmüştür: “Kim vera’ sahiplerinin yollarından uzaklığını öğrenmek istiyorsa, Bısr-i Hâfî’nin iki kız kardeşinin yanına varsın, onların meselelerini dinlesin ve yollarını görsün.”¹¹

Bu risale, sahih tasavvuf yolunda, “keramet” konusunda büyük delalete sahip bir kıssayı anlatmaktadır. Akidesi zayıf olanların aldanmaması için onun kul ile Rabbi arasında bir sır olarak kalması, izhar ve ifşa edilmemesi gerekmektedir. Bazı sûfler, şeytanın fiili ve aldatması olmasından korkarak, kerametın leh veya aleyhlerine izhar edilmesinden ürkmüşler ve onu nefyetmişlerdir. Ebu’l-Ferec İbnu’l-Cevzî, sûflerden bu meyanda bazı şeyler aktarmıştır.¹²

Hikâyemiz şöyle der: Emetullah el-Cebeliyye’nin olağanüstü halleri ve kerametleri vardır. Aynı zamanda feraset sahibiydi. Eşine Ebû Yezid’den ve fiillerinden söz eder ve şöyle derdi: “Ebû Yezîd şu anda şunu şunu yapıyor.” Eşi Abdullah el-Cebelî bir defasında Ebû Yezid’e gitti. Ebû Yezîd kürsüsünün üzerinde abdest alıyordu. Bunu hanımına haber verdi. Bunun üzerine Ebû Yezid bir kağıt aldı, onu ıslattı ve onu

¹⁰ 45. Biyografi.

¹¹ 50-51. Biyografi.

¹² *Telbîsu’l-İblis*, s. 383.

kürsüsün üzerine koydu. Ve ona da şöyle dedi: “Ona kürsüsünün üzerinde ne olduğunu sor. İddiasında doğruysa bunu haber verecektir.”

Eşi, Abdullah Ebû Yezîd’in yanından çıkınca, Ebû Yezîd, kağıdı kürsünün üzerinden kaldırdı. Abdullah gelir ve hanımına sorar: O da orada bir şey yok diye cevap verir. Bunun üzerine Abdullah şöyle demiştir: “Böylece şimdi, onun (kadının) yalancı olduğunu öğrendim.”

Ebû Abdurrahman es-Sülemî şöyle demiştir: “Ebû Yezîd bununla onu kocasından gizlemek istemiştir.”¹³

Burada naklettiklerim, sûfî abide kadınların, sahih bir akidenin sahih bir yolu hakkındaki sözleridir. Benzerlerini ve denklemlerini Ebû Abdurrahman es-Sülemî’nin, sûfî ricalinin biyografilerine ayırdığı ve *Tabakâtu’s-Sûfiyye* diye bilinen başka bir kitabında görebilirsiniz. Ebû Abdurrahman, o kitapta sûfîlerin sözlerini toplamış ve onların hallerini anlatmıştır.

Sûfîlerin hepsi sağlam bir metod ve doğru bir yol üzerindedirler. Ebû Abdurrahman, sûfîlerin biyografilerinde bir veya daha fazla hadisi Resûlullah’a (s.a.) dayandırılan isnatlarıyla birlikte zikretmek istemiştir. Bununla da onların Ehl-i Sünnet ve eser olduklarını ispatlamaya çalışmıştır.

Ebû Abdurrahman şöyle der: “Tasavvufun aslı Kitap ve sünnete yapışmaktır. Hevâ ve bid’atları terk etmektir. Şeyhlere saygıyı yüceltmektir. İnsanların mazeretlerini görmektir. Virdlere devam etmektir.”¹⁴

Hafız Ebû Nuaym el-İsfahânî, Ebû Abdurrahman es-Sülemî’den bahsederek şöyle der: “O, karşılaştığımız alimlerdenidir. Tasavvuf mezhebini selefînin açıklamaları üzerine hazırlamak ve düzeltmek için çabası olanlardandır. Onların alametlerine uyar, tarikatlarına yapışır, eserlerine tabi olur,

¹³ 60. Biyografi.

¹⁴ *Siyeru Alâmi’n-Nubela*, 17/249.

bu taifenin kara cahillerinden kafası karma karışık ve düzensiz olanların yollarından ayrılır ve onları kabul etmezdi. Çünkü ona göre bu mezhebin hakikati, Resûlullah'ın (s.a.) vâzettığı ve tebliğ ettiği, işaret ettiği ve yüz çevirdiği şeylerde ona uymaktır.”¹⁵

Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin mezhebi, Bağdat'ta sûfîlerin şeyhi büyük sûfî Ebu'l-Kasım el-Cüneyd'in mezhebinin devamı sayılır. Cüneyd, tasavvufu doğru bir istikamete sokmaya çalışmıştı. Onun mezhebi, işini Kitap ve sünnete arz etmektir. Onlara uygun olanı kabul etmek, uygun olmayanı reddetmektir. Bu mezhep, Müslümanların geneli ve özeli tarafından kabul görmüştür. Bundan dolayı Cüneyd'i sevmişler ve ona saygı göstermişlerdir.¹⁶

Cüneyd'in, bu mezhebin ortaya konulması ve temelinin atılması konusunda ilgili olarak rivayet edilmiş sözleri vardır: Bütün yollar halka kapalıdır. Ancak Resûlullah'ın (s.a.) izini takip edene, sünnetine tabi olana ve yoluna yapışana kapalı değildir. Çünkü bütün iyilik yolları ona açıktır.¹⁷

¹⁵ *Hilyetu'l-Evliyâ*, 2/25.

¹⁶ Üstad Nûruddîn Şerîbe (rahimehullah ve radiye anh), *Tabakâtu's-Sûfîyye*'nin tahkikli nüshasının mukaddimesi, s. 48. Bu kitabın tahkikini ve takdimini oldukça güzel yapmıştır.

¹⁷ *Tabakâtu's-Sûfîyye*, s. 159.

Ebû Abdurrahman es-Sülemî Hakkında Birkaç Söz

Üstad Nuru'd-Dîn eş-Şerîbe (r.a.) *Tabakâtu's-Sûfiyye* kitabında Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin güzel bir biyografisini sunmuştur. Fakat burada, yanında *et-Tabakât* nüshası bulunmayanlar için bir kolaylık ve hatırlatma kabîlinden başka sözlere ihtiyaç vardır.

Ebû Abdurrahman Muhammed b. el-Hüseyn b. Muhammed b. Musa b. Halid b. Salim el-Ezdî.

Ebû Abdurrahman, es-Sülemî olarak bilinir. Bu, Süleym b. Mansûr b. İkrime b. Hasefe b. Kays Aylân'ın nisbesidir. Ona bu nispet annesinin dedesi (Ebû Amr İsmail b. Nuceyd es-Sülemî) tarafından gelmiştir. Dedesi döneminin büyük şeyhlerindedir. Hadis dinlemiş, onu rivayet ve isnad etmiştir. 366'da vefat etmiştir¹⁸.

Ebû Abdurrahman es-Sülemî en-Neysâbûrî 325/936 yılının Cemaziyelahir ayının 10. gününde -Çarşamba- doğmuştur. Babası zahid, vera' sahibi, devamlı mücadele eden ve muamelat ilmiyle ilgilenen bir şeyhtir.

Annesi, büyük şeyh Ebû Amr b. Nuceyd'in kızıdır. Zehebî, Ebû Abdurrahman'ın şöyle dediğini nakleder: "Dedem Ebû

¹⁸ *Tabakâtu's-Sûfiyye*, s. 454.

Amr öldüğünde, değeri üç bin dinar olan üç pay bıraktı. Onlar bunu dedesi Ahmed b. Yûsuf es-Sülemî'den tevarüs etmişlerdi. Aynı şekilde arazi ve mal da bırakmıştı. Annemden başka vârisi yoktu. Mirasa musallat olan bir adam vardı. Allah'ın yardımıyla bundan bir şey alamadı. Hepsini bana teslim etti. Ebu'l-Kasım en-Nasrâbâzî hac için hazırlık yapınca, ben de hac için annemden izin istedim. Bunun üzerine bir payı bin dinara sattım. 366'da hacetmek amacıyla evden çıktım. Annem dedi ki: Allah'ın evine yöneliyorsun. Hafıza meleklerin yarın utanacağın bir şeyi sana yazmasınlar. en-Nasrâbâzî ile hangi köye uğradiysak, kalk, hadis dinleyelim, derdi. Onun şöyle dediğini duydum: "Hakk'ın işaretlerinden bir şey görüldüğünde, onunla cennet veya cehenneme yönelme! Bu halden döndüğünde de Allah'ın yüceltiğine saygı göster!"¹⁹

Ebû Abdurrahman, erken bir dönemde şeyhlerinin yanında kitabet ve semaa başladı. Onun 333'te yani doğumundan sekiz sene sonra kendi yazısıyla Ebû Bekr, es-Sıbgî'den yazdığı zikredilmiştir. Sonra azmini hadis ve tasavvufa yöneltti. Neysâbûr'da döneminin şeyhleriyle karşılaşmış, sonra ilim talebiyle Irak, Rey, Hemedân, Merv ve Hicaz'a seyahat etmiştir. Daha sonra 350 dolaylarında kitap yazmaya başlamıştır.

ez-Zehebî şöyle der: "Tasavvuf ilimlerinde 107 cilt kitap yazmıştır. Ehadîs-i Nebevî bablarını bir araya toplamıştır. Bunların dışında 300 cilt kitabı vardır. Bütün eserleri makuldür."²⁰

Ebû Abdurrahman döneminin şeyhlerinden bir kısmına öğrenci olmuştur. Onlar da çoktur.

¹⁹ *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 17/247.

²⁰ *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 17/247. Bkz. *Tabakâtu's-Sûfiyye*'nin tahkikli nüshasının mukaddimesinde eserleri listesi, s. 29-42.

En tanınmışları şunlardır:

Büyük hafız Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer ed-Dârekutnî ona sorular sormuş ve sözlerini bir araya toplamıştır. ez-Zehebî şöyle demiştir: “Sülemî'nin Dârekutnî'ye, ravi şeyhlerin hal-leri hakkında arifçe soruları vardır.”²¹

Bu sorulardan bir kısmı yazma halindedir ve on altı va-raktır. İstanbul 3. Ahmed Kütüphanesi'nde korunmuştur. Bir kopyası Kahire'de Yazmalar Enstitüsü'nde, hadis ve ıstilah-lar bölümünde 277 numarada kayıtlıdır.

Büyük İmam Muhammed b. Ali b. İsmail, Ebû Bekr el-Kaffâl eş-Şâşî de hocalarındandır. Kendi döneminin Şafîî şeyhlerindedir.²²

Dedesi (annebabası) İsmail b. Nuceyd'den çokça riva-yet etmiştir.

Sonra –ondan daha yaşlı olmasına rağmen- Abdulvahid b. Ahmed el-Hâşimî, *Hilyetu'l-Evliyâ ve Tabakâtu'l-Asfiyâ* ki-tabının müellifi büyük Hafız Ebû Nuaym el-İsfahânî, Ahmed b. Abdullah b. Ahmed'den rivayet etmiştir.²³

Ebû Abdurrahman'dan ilim almıştır. Pek çok kişi ona ri-vayet etmişlerdir. Bunların başında şunlar gelmektedir:

Şafîî fakihî, *es-Sünen, Delâilu'n-Nübüvve, Menâkibu's-Şafîî* gibi eserlerin müellifi Hafız Ebû Bekr el-Beyhakî, Ah-med b. el-Hüseyin, Ebû Muhammed el-Cüveynî, büyük Şafîî fakihî ve İmamü'l-Harameyn el-Cüveynî'nin babası Abdul-lah b. Yûsuf.

er-Risaletu'l-Kuşeyriyye müellifi Ebu'l-Kasım el-Kuşeyrî, Abdulkerim b. Hevâzin.

²¹ *Siyeru A'lâmî'n-Nubelâ*, 17/252.

²² *Tabakâtu's-Şâfiyye*, 3/201.

²³ *Tabakâtu's-Sûfiyye*, s. 266.

› Ebû Abdurrahman es-Sülemî • Kendilerini İbadete Adayan Sûfî Kadınlar

el-Mustedrek ala's-Sahîhayn, Târîhu Neysâbûr isimli eserlerin müellifi ve İbnu'l-Beyyi' olarak meşhur olan el-Hâkim en-Neysâbûrî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah.

Ebû Abdurrahman 412'de, Şaban ayında Pazar günü Neysâbûr'da vefat etmiştir. Cenazesine pek çok kişi katılmıştır.²⁴

---

²⁴ Tabakâtu's-Şâfiyye, 4/144; Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ, 17/252.

Bu Risalenin Yazma Nüshası

Bu takdimin başında, bu risalenin Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin *es-Sülemiyyât* olarak isimlendirilen mecmuasının içinde yer aldığını, bu mecmuanın 26 risaleden oluştuğunu ve bu risalenin mecmuadaki eserlerin ikincisi ve 12 varak, her varakta 24 satır olduğunu söylemişim.

Pek çok yerde nüshanın kenarında “beleğe” kelimesinin zikredilmesinden dolayı aslından karşılaştırılarak istinsah edildiği anlaşılmaktadır:

es-Sülemiyyât yazmalarının özellikleri, Melik Faysal İslamî Öğretim ve Araştırmaları Merkezi'nin *el-Hattu'l-Arabî min Hilâli'l-Mahtûtât* ismiyle yayınladığı kitapta anlatılmıştır. Yazar 140. sayfada şöyle der:

es-Sülemiyyât (Tasavvufla ilgili pek çok risaleyi ihtiva eden bir mecmuadır), 412/1021'de vefat eden Ebû Abdurrahman Muhammed b. el-Hüseyn es-Sülemî'ye aittir. Abdusseyid b. Ahmed b. Yâsîn el-Hatîb el-Usrûşenî (Usrûşene Maverâünnehir'de bir beldedir), 474 yılının Safer ayının ortasında, eski nesih hattıyla kalın bir kağıda yazmıştır. Müsten-sih asıl nüshadan istinsah ettiğine delalet etmesi için fıkraların sonuna daireler koymuş ve dairelerin içine de noktalar yerleştirmiştir. Bu yazmada, 860 yılında yani dört asır önce

kaidelerinin oluşması tamamlanan Divânî hattının ilk işaretlerini görmekteyiz. Bu, tarzları icat etmede hattatların mükemmel olduğuna açık bir delildir. Harflerin başında tam bir esneklik ve bazı çiçek zarflarında tama yakın bir deveran vardır. Bazı başlıklarda artı olarak bazı harfler birbirine bağlanarak eğimle indirilmiştir. Bütün yazının eğimi, sağdan soladır. Varakların sayısı 455'dir.

24x 16,1 cm ölçüsündedir.

(İmam Muhammed b. Suûd İslam Üniversitesi, numara: 2118).

Bu risale yani *Zikru'n-Nisveti'l-Müteabbidâti's-Sûfiyyât*, 84 biyografiyi içermektedir. Üç biyografi mükerrerdir. Bunlar, 2, 12 ve 13. Biyografilerdir. Bunlar, 22, 39 ve 40. Biyografilerde tekrar verilmiştir. Bu durum müellifin kaynağından kaynaklanmaktadır. Çünkü her üç biyografide de aktarılan sözler farklıdır.

Risalede bazı gramer hataları mevcuttur. Bunlardan bir kısmını gösterdim, bir kısmını da görmezlikten geldim. Ayrıca yaygın bazı dil hataları vardır. Mesela "el-ecille" gibi. Doğrusu "el-cille"dir. Ebû Abdurrahman'ın, *Tabakât*'ında (s. 212, 228, 239) her ikisini de kullandığını gördüm.

Ebû Abdurrahman'ın "ezine" fiilini müteaddi (geçişli) olarak kullanması da bu hatalardandır. "fe ezinethu" şeklinde kullanılmıştır. Doğrusu "fe ezinet lehu"dur.²⁵

Risalede dilsel yenilikler de vardır. "üstaz" kelimesinin ta-i te'nissiz olarak kadınlar için kullanılması gibi. Abide "Hukeymetu'd-Dımaşkiyye"nin biyografisinde şöyle der: "ve kânet üstâze Râbia ve sâhibetehâ" (Râbia'nın üstadı ve arkadaşıydı).²⁶

²⁵ 24. Biyografi.

²⁶ 23. Biyografi.

Abide “Fatımatu’n-Neysâbü’r-riyye”yi anlatırken Zunnûn-i Mısırî’den hikâye ederek şöyle demektedir: “hiye veliyyetun min evliyâillah azze ve celle, ve hiye üstâzî” (o, Allah Azze ve Celle’nin veli kullarındandır ve üstadımdır).²⁷

Bundan sonra:

Bu risaleyi okumada, başarıyla bitirmede ve şerh etmede muvaffak kılınmış olmamı umuyorum.

Başta da son da hamd Allah’adır. Salat, selam ve rahmet Efendimiz Muhammed, bütün âl ve ashabının üzerine olsun.

Ebû Muhammed Mahmûd
Muhammed et-Tanâhî
9 Cemaziyelahir 1414/4 Kasım 1992
Kahire

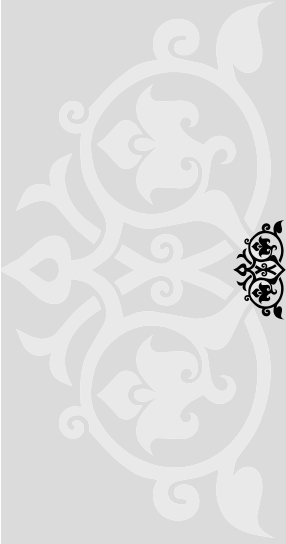
²⁷ 30. Biyografi.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın Adıyla

Kendilerini
İbadete Adayan
SÛFÎ KADINLAR

Başta da sonda da hamd Âlemlerin
Rabbi olan Allah'adır. Allah, Muhammed'e
ve âline çokça salat ve selam etsin.

1. Râbiatu'l-Adeviyye [*]

 asra halkındandır. Âl-i Atîk'in cariyesiydi.

[*] Biyografisi için Bkz. *Sıfatu's-Safve*, 4/27-31; eş-Şerîşî, *Şerhu Makâmâtî'l-Harîrî*, 4/345-347; *Vefeyâtu'l-Ayân*, 2/285-288; *Siyeru Alâmi'n-Nubelâ*, 8/215-217; *el-Iber*, 1/278; *el-Vâfî bi'l-Vefeyât*, 14/51-52; *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 10/193-194; İbnu'l-Mulakkîn, *Tabakâtu'l-Evliyâ*, s. 408; *en-Nucûmu'z-Zâhire*, 1/330; eş-Şarânî, *et-Tabakâtu'l-Kubrâ*, 1/65-66; *Şezerâtu'z-Zehab*, 1/193; *ed-Durru'l-Mensûr fî Tabakâti'l-Hudûr*, s. 202-203; *Alâmu'n-Nisâ*, 1/430-432; *Siyeru Alâmi'n-Nubelâ ve Alâmu'n-Nisâ*'nın haşiyeleri.

Sözleri ve mücahedeleri için Bkz. *Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 262, 290, 329, 424, 516, 531, 624; *Târihu Bağdad*, 2/40; *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, s. 1526; *Telbîsu'l-İblîs*, s. 383.

Çağdaş kitaplardan Bkz. Dr. Abdurrahman Bedevî, *Râbia Şehîdetu'l-İşki'l-İlâhî*.

Onun durumu hakkında ihtilafa düşülmüştür: Hafız ez-Zehabî gibi güvenilir alimler kendisine isnat edilenleri nefyetmişlerdir. Hafız ez-Zehabî, Mekke'nin Şeyh'inden ve Ebû Saîd b. el-Arabî'nin şöyle dediğini nakleder: "İnsanlar ondan pek çok hikmetleri nakletmişlerdir. Süfyan, Şu'be ve diğerleri, onun aleyhinde söylenenlerin bâtil olduğuna delalet eden şeyler nakletmişlerdir. Onun için bu örneği vermişlerdir:

Şüphesiz ki ben seni kalbimde sözcüm kıldım

Cismimi oturmak isteyene açtım.

Bazıları bu beytin yarısıyla hareket ederek onun hulûl görüşünde olduğunu ileri sürdüler ve ibâhaya nispet ettiler.

Ben derim ki (Yani Zehabî) bu aşırılıktır ve cehalettir. Sûfilerin "Kendisiyle duyduğu kulağı olurum" rivayetini delil getirdikleri gibi, Râbia'ya bunu yakıştıran kimsenin o beyti onun inkârına huccet olarak sunması sebebiyle ibâhacı ve hulûlcü olması muhtemeldir." *Siyeru Alâmi'n-Nubelâ*, 8/216.

Süfyânu's-Sevrî (r.a.), ona bazı meseleleri sorar ve (ona güvenirdi “ya'temidu aleyha”)¹. Onun öğütlerini ve dualarını isterdi.

Sevrî ve Şu'be, Râbia'nın bazı hikmetlerini rivayet etmişlerdir:

Bizzat Muhammed b. Abdullah b. Ahî Mîmî bize haber vermiştir. O da Ahmed b. İshak b. Vehb'ten, o da babasından, o da Abdullah b. Eyyûb el-Mukrî'den, o da Şeybân b. Ferrûh'tan, o da Ca'fer b. Süleyman'dan rivayet etmiş ve şöyle demiştir:

“Süfyânu's-Sevrî elimden tuttu ve şöyle dedi:

- Benimle, kendisinden ayrıldığım zaman rahat etmediğim mürebbime gel.

Onun yanına girdiğimizde, Süfyân elini kaldırdı ve dedi ki:

Hafız İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*'de onun biyografisinde şöyle demektedir: “İnsanların çoğu onu övmüştür. Ebû Davud es-Sicistânî onun hakkında konuşmuş ve onu zındıklıkla itham etmiştir. Belki ona ondan bir durum ulaşmıştır.” *Maârif*'te Sühreverdi onun şu şiirini irad etmiştir:

Seni kalbimde sözcüm yaptım

Oturmak isteyen cismini arıyorum

Cismim oturan için eğlencedir

Kalbimin sevgilisi gönülde dostumdur.

Onun için salih haller ve ameller zikretmişlerdir. Gündüzleri oruç tutup geceleri ihya ettiğinden bahsetmişlerdir. Salih rüyaları rivayet edilmiştir. Allah daha iyi bilir.” Bkz. Sühreverdi, *Avârif'ül-Maârif*, 4/414, 415 (*İhyâu Ulûmî'd-Dîn*'in kenarında).

Ben de dedim ki: Ebû Davud'un Râbia'yı zındıklıkla itham etmesini Zehebî, Muhammed b. Ahmed, *Mizânu'l-İtidâl*'de de Riyâh b. Amr el-Kaysî'nin biyografisinde de görürsün. Bkz. Zehebî, Muhammed b. Ahmed, *Mizânu'l-İtidâl*, 2/62. Bu iki beyit 29. biyografide gelecek olan Râbia bnt. İsmail'e de nisbet edilmiştir. Bkz. İbnu'l- Cevzî, *Sıfatu's- Safve*, 4/301.

¹ Bu tamamlama *Şerhu'l-Makâmât*'tandır. Asıl nüshadaki yeri satır sonunda bulunmaları nedeniyle okunamayan iki kelimedir. Üzerleri ciltle kapatılmıştır. Fakat ben *Şerhu'l-Makâmât*'tan yapılan bu tamamlamayla tatmin olmadım. Çünkü harfleri asıl nüshadaki iki kelimenin kalan harflerine benzememektedir.

- Allah'ım! Senden esenlik diliyorum.

Bunun üzerine Râbia ağladı. Süfyân, Râbia'ya:

- Seni ağlatan nedir? Diye sordu.

Râbia:

- Beni ağlamakla karşı karşıya bıraktın, dedi.

Süfyân:

- Nasıl? Dedi.

O da:

- Biliyorsun ki dünyada esenlikte olmak, içindekilerini terk etmektir. Onunla kirlendiğin halde bu senin için nasıl olur? Dedi.”

Ebû Ca'fer Muhammed b. Ahmed b. Saîd er-Râzî, o da Abbas b. Hamze'den, o da Ahmed b. Ebi'l Havvârî'den, o da Abbas b. el-Velîd el-Maşrikî'den, o da Şeybânu'l-Ubullî'den² Râbia'nın şöyle dediğini haber vermiştir:

² Ubul, Basra'dan dört fersah uzaklıkta eski bir şehirdir. Bu Şeybân, daha önce ismi geçen İbn Ferrûh'tur. Bkz. *el-Ensâb*, 1/75; *Tehzîbu'l-Kemâl*, 12/598 ve haşiyesi.

Hafız İbn Kesîr *el-Bidâye ve'n-Nihâye* isimli eserinde hayatını anlatırken şöyle demiştir: Çoğu insan onu övmüştür. Ebû Davud es-Sicistânî onu zındıklıkla itham etmiştir. Muhtemelen onun bir halinden haberdar olmuştur. es-Sühreverdî *el-Maârif*'te onun için şu şiiri söylemiştir: *Seni kalbimde sözcüm yaptım*

Oturmak isteyenin cismini arıyorum

Cismim oturan için eğlencedir

Kalbimin sevgilisi gönülde dostumdur.

Onun güzel hal ve davranışlarının olduğunu söylemişlerdir. Gündüzleri oruçla geceleri kıyamla geçirmek gibi. Salih rüyaları rivayet edilmiştir. en doğrusunu Allah bilir. Bkz. *Avârifü'l-Maârif*, 4/414-415 (*İhyâu Ulûmi'd-Dîn*'in kenarında).

Derim ki: Ebû Davud'un Râbia'yı zındıklıkla itham etmesi, Rebah b. Amr el-Kaysî'nin hayatını anlatırken görülmektedir. *Mîzânu'l-İtidâl*, 2/62.

Zikredilen bu iki beyit, (29. sırada anlatılan) Râbia bnt. İsmail'e nispet edilmiştir. Bkz. *Sıfatu's-Safve*, 4/301.

Biyografisi için Bkz. *Hilyetu'l-Evliyâ*, 6/192-197; *Sıfatu's-Safve*, 3/367; *Mîzânu'l-İtidâl*, 2/61; el-Buhârî, *Tarihu'l-Kebîr*, 2/1/328'de Rebah b. Abdurrahman el-Kaysî ismiyle zikretmiştir.

“Dünyada esenlikte olmak, içindekilerini terk etmektir. Onunla kirlendiğin halde bu senin için nasıl olur?”

“Her şeyin bir meyvesi vardır. Marifetin meyvesi ise yönelmektir.”

Aynı isnatla Râbia şöyle demiştir:

“Estağfirullah’taki sıdkımın azlığından dolayı Allah’tan istiğfar diliyorum.”

Aynı isnatla Râbia’ya şöyle denmiştir:

- Resûlullah’a (s.a.) olan sevgin nasıldır?

O da:

- Kesinlikle O’nu seviyorum. Fakat Yaratıcı’nın sevgisi, yaratılanların sevgisinden beni alıkoymuştur,³ dedi.”

Dedi ki:

³ Söz bu şekilde gelmiştir: “Bu lafızlarla eş-Şerîşî’nin *el-Makâmât*’ında gördüm. O gördüğün gibidir. Bu mutasavvıfların halleri ve makamları dediğin zaman, Kitap ve sünnetin açıklamasıyla, bizim Resûlullah’ı (s.a.) sevmekle emrolduğumuzu unutmam gerekmez. Bu korunan ve rivayet edilen şeylerdendir. Kadı İyâz, Resûlullah’ı sevmenin gerekliliği, sevabı, selef ve imamların onu sevmesi ve sevgilerinin alameti konularında bölümler açmıştır.” Konuşmasının sonunda şöyle demiştir: “Sunduğumuz sahih naslardan Resûlullah’ı şer’an, gerçek sevgiyi hak ettiği açıkça ortaya çıkmıştır.” *eş-Şifâ*, 563-571.

“Ebû Abdurrahman es-Sülemî’nin Râbia’dan aktardığı bu sözlerin karşısında ne yapacağımı bilemeden bir süre hayretler içinde kaldım. Ona nispeti konusundaki şüphe ile en güzel anlamlarına yönlendirme arasında kaldım. Allah beni yüce, nefis bir konuşmaya vakıf kıldı.” Bu konuşma Ebû Hayyân et-Tevhîdî’nin konuşmasıdır. Ebû Hayyân, Râbia’dan şu sözleri nakleder ve sonra şöyle der: “Bu konuşmanın tevili zordur. Tevil edebilmek için bir fırın ekmek yemek gerekir. Yerden kum toplamak ondan daha kolaydır. O, onda Allah’a vekalet vermiştir. Gördüğüm gibi rivayet ettim.” *el-Besâir ve’z-Zehâir*, 1/146.

Ebû Hayyân’ın başarısı Allah’tandır. Sanki yayımı çıkarmıştır ve nefsimden konuşmuştur.

Sonra Râbia’nın bu sözleri gibi sözleri mutasavvıfların yanında aramak amacıyla uzun bir süre geçirdim. Büyük mutasavvıf Bağdat ehlinde, 289’da vefat eden ve Ahmed b. İsa olan Ebû Saîd el-Harrâz’ın yanında onları buldum. O der ki: “Rüyamda Resulullah’ı gördüm. Dedim ki: ‘Ey Allah’ın Resülü! Affımı dilerim! Allah sevgisi beni senin sevginden alıkoysun.’ Resulullah dedi ki: ‘Ey Mübarek! Allah’ı seven beni sevmiştir.’” *er-Risâletu’l-Kuşeyriyye*, 624 (muhabbet bölümü).

“Râbia, bir gün Riyâh’ı⁴ küçük bir çocuğu öperken gördü ve ona:

- Onu seviyor musun? Dedi.

O da:

- Evet, dedi.

Bunun üzerine Râbia:

- Senin kalbinde Allah’tan başkasının sevgisine bir yer olduğunu düşünmemiştim, dedi.

Riyah bayılarak (gaşy) yere düştü. Ayıldığında:

- Aksine Allah’ın kullarının kalplerine yerleştirdiği bir rahmettir, dedi.”⁵

Ebû Bekir er-Râzî’nin şöyle dediğini duydum:

“Ebû Seleme el-Beledî’nin şöyle dediğini duydum: Bize Meymûn b. el-Asbağ, o da Seyyâr’dan, o da Ca’fer’dan şöyle haber vermiştir: Muhammed b. Vasi’, Râbia’nın yanına vardı, sendeliyordu. Ona:

- Niçin sendeliyorsun? Dedi.

O da:

- Geceleyin Rabbimin sevgisinden sarhoş oldum ve sarhoş olarak sabahladım, dedi.”

Bağdat’ta Dakîk⁶ Mahallesinde Muhammed b. Abdullah b. Ahî Mîmî’nin şöyle dediğini duydum:

“Ahmed b. İshak b. Vehb el-Bezzâz, o da Abdullah b. Eyyûb el-Mukrî’den, o da Şeybân b. Ferrûh’tan, o da Ca’fer b. Süleyman’dan Râbia’nın şöyle dediğini haber vermiştir: Süfyânu’s-Sevrî Râbia’ya:

⁴ Asıl metinde Rebah’tır. Râbia’nın gördüğü ve ondan duyduğu Rebah b. Amr el-Kaysî’dir. *el-İkmâl*, 4/14; *el-Muştebeh*, s. 303.

⁵ *el-Hilye*, 6/195.

⁶ Batı Bağdat’ın yukarısında bir mahalledir. Bkz. *el-İkmâl*, 7/150; *el-Ensâb*, 4/528; *el-Lubâb*, 2/273. *Mu’cemu’l-Buldân*’da er-Rakîk şeklinde gelmiştir. Bkz. 4/141.

- Kulun kendisiyle Allah'a yaklaştığı şey nedir? Diye sordu.

Bunun üzerine Râbia ağladı ve şöyle dedi:

- Bu soru benim gibi birisine soruluyor? Kulun kendisiyle Allah'a yaklaştığı şey, onun dünya ve ahirette O'ndan başkasını sevmediğini bilmesidir.”

Aynı isnatla Süfyân'ın Râbia'nın huzurunda şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Vah vah ne kadar üzüntülü! Râbia, yalan söyleme! De ki: Vah vah! Üzüntüsü ne kadar az! Eğer üzüntülü olsaydın, burada yaşam olmazdı.”

Aynı isnatla Râbia şöyle demiştir:

“Üzüntüm, nasıl üzüldüğüme değil, nasıl üzülmeyeceğime.”

Aynı isnatla şöyle demiştir:

“Râbia, Basra'da fahişelikle suçlanan ve asılan birine uğradı. Dedi ki: 'Kendisiyle la ilahe illallah dediğin bu diline kurban olayım!'”

Süfyân dedi ki: “Onun güzel amellerini saydı.”

Aynı isnatla Salih el-Murrî, “Râbia'nın huzurunda, kim kapıyı çok çalarsa kendisine açılır” dedi. Bunun üzerine o da “Kapı açıktır. Fakat iş, oradan girmek isteyen kişiyle ilgilidir dedi.”⁷

“Kulun kendisiyle Allah'a yaklaştığı şey, onun dünya ve ahirette O'ndan başkasını sevmediğini bilmesidir.”

⁷ Râbia'nın vefat tarihi hakkında ihtilaf edilmiştir: 135, 180, 185 diyenler olmuştur. 135 olması uzak bir ihtimaldir. Çünkü Şeybân b. Ferrûh, 140 dolaylarında doğmuş ve kendisinden hadis dinlemiştir. Zehebi, 80 yaşlarında vefat ettiğini söylemiştir.

2. Lubabetu'l-Muteabbide (Beytu'l-Makdis Ehlinden)

*M*arifet ehli olup mücahidelerdendi.⁸

Ebû Ca'fer Muhammed b. Ahmed b. Saîd er-Razî bize haber vermiştir. O da Abbas b. Hamze'den, o da Ahmed b. Ebi'l Havvârî'den, o da Muhammed b. Ravh'ten bize şöyle haber vermiştir:

“Lubabetu'l-Muteabbide şöyle demiştir: ‘Allah’ın beni kendisinden başka bir şeyle meşgulken görmesinden utanırım.’”

Lubabe şöyle demiştir:

“İbadetle rahatlayıncaya kadar ibadetle uğraşırım. İnsanlarla karşılaşmaktan yorulduğum zaman, O’nun zikri beni eğlendirir. İnsanların sözleri beni bitkin düşürdüğü zaman, Allah’a ibadetle meşgul olmak ve O’na hizmet etmek beni dinlendirir.”

Bir adam (Hûzâ)⁹ ona:

- Haccetmek istiyorum. Hac mevsiminde ne isteyeyim?

Diye sorar.

⁸ Biyografisi için Bkz. İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve*, 4/251.

⁹ Asıl metinde “Hûzî” dir. Ben *Sıfatu's-Safve*’den alarak Hûzâ şeklinde kaydettim. Bu tabir sûfi haberlerinde geçer. Bkz. *Tarihu Bağdad* 4/431, Ter. (Ebû Muhammed el-Cerîrî)

› Ebû Abdurrahman es-Sülemî • Kendilerini İbadete Adayan Sûfî Kadınlar

O da şöyle der:

- Allah'tan iki şey iste: Senden razı olmasını, seni kendilerinden razı olduklarının mertebelerine ulaştırmasını ve ismini velileri arasında gizli bırakmasını (humûl).¹⁰

---

¹⁰ *Sıfatu's-Safve*'de "yac'ale (kılması)" şeklindedir ve yanlışır.

3. Meryem el-Basriyye^[*] (Basra Ehlinden)

Râbia döneminde ve ondan sonra yaşamıştır. Râbia'nın sohbetinde bulunmuş ve ona hizmet etmiştir. Muhabbet hakkında konuşurdu. Muhabbet ilimlerini duyduğunda rengi değişirdi (tays).

Denildi ki: Bazı vaizlerin meclisinde hazır bulundu. Muhabbet konuşuldu. Ödü patladı ve orada öldü.

Muhammed b. Ahmed b. Saîd er-Râzî- Abbas b. Hamze- Ahmed b. Ebi'l Havvârî- Abdulazîz b. Umeyr bize haber vermiştir: Abide Meryem el-Basriyye gecenin ilk saatlerinde kalktı ve *"Allah kullarına karşı çok lütufkârdır"*¹¹ ayetini okudu ve sabaha kadar tekrarlardı.

Meryem şöyle demiştir:

*"Allah'ın 'Gökyüzünde ise rızkınız ve size vaat edilen şeyler vardır'*¹² ayetini duyduğumdan beri rızıkla ilgilenmedim. Onu aramak için yorulmadım."

[*] Biyografisi için Bkz. İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve*, 4/32-33.

¹¹ eş-Şûrâ, 42/19.

¹² ez-Zâriyât, 52/22.

4. Mümine bnt. Buhlûl [*] (Dımaşk Abidelerinden)

“Dünya ve ahiret ancak Allah ile veya Allah’ın sanatının ve kudretinin eserlerine (âsâr) bakmakla güzel olur.”

Şüyük arifelerdendir:

Babamın yazısıyla şöyle yazdığını görmüştüm: Mümine bnt. Buhlûl’ün şöyle dediği anlatılmıştır:

“Dünya ve ahiret ancak Allah ile veya Allah’ın sanatının ve kudretinin eserlerine (âsâr) bakmakla güzel olur. Yakın (kurb) olmaktan engellenen, eserden hoşlanır. Kendisinde Allah’ın zikredilmediği bir an ne kadar boştur!”

“Mümine’ye:

- Bu halleri nereden edindin? Diye soruldu.

O da:

- Resûlullah’ın sünneti üzere Allah’ın emrine uymaktan, Müslümanların hukukuna saygı göstermekten ve salih kişilere hizmet etmekten, diye cevap verdi.”

Ebu’l-Mufaddal eş-Şeybânî’nin şöyle dediğini işittim: “Mümine bnt. Buhlûl’ün şöyle dediğini işittim: ‘Dımaşk zahidesi şöyle diyordu: Gözümün nuru! Dünya ve ahiret ancak seninle güzel olmuştur. Benim için yokluğunu ve azabı bir araya getirme!’”

[*] *Sıfatu’s-Safve*, 2/527; *Alâmu’n-Nisâ*, 5/126-127.

5.

Mu'âze bnt. Abdullah el-Adevviye^[*]

Râbia'nın çağdaşdır. Onun samimi arkadaşıydı.

Kırk yıl gözünü semaya kaldırmadı.

Gündüzün yemezdi. Geceleyin uyumazdı. Ona:

- Nefsini zorluyorsun, denildiğinde:

- Hayır! Derdi. "Bir vakitten başka bir vakte erteliyorum. Uykuyu gecedenden gündüze, yemeği gündüzden geceye erteliyorum."

Babamın şöyle yazmış olduğunu gördüm: Mu'âze el-Adevviye'ye bir kadın hizmetçilik ediyordu. O, geceyi namazla ihya ederdi. Uykusu ağır basınca kalkar ve "Ey nefis! Uyku önünde. Eğer ölseydim, kabirde uykun üzüntü veya sevinç şeklinde uzun olacaktı" diyerek evde dolaşır. Sabaha kadar böyle devam ederdi.¹³

^[*] Biyografisi için Bkz. İbn Sa'd, *Tabakât*, 7/483; ed-Dârimî, *Tarihu't-Dârimî*, s. 215; *Sıfatu's-Safve*, 4/22-24; *Siyeru Alâmi'n-Nubelâ*, 4/508-509; *el-İber*, 1/122; *Tehzibu't-Tehzib*, 12/452; *Tabakâtu's-Şa'rânî*, 1/65; *Şezerâtu'z-Zehab*, 1/122; *el-Beyân ve't-Tebyîn*, 1/364, 3/193; *el-Hayavân*, 1/170, 5/589, 6/52. Bu Mu'âze, meşhur tabîî Sila b. Eşyem el-Adevî'nin hanımıdır. 75'te Irak'ta, Haccâc'ın döneminin başında veya Yezîd b. Muaviye döneminde öldürüldüğü söylenmiştir. 65'te Sicistân'da 130 yaşındayken öldürüldüğünü söyleyenler de vardır.

İbn Hacer şöyle demiştir: "Cahiliye döneminde yaşamıştır." *el-İsâbe*, 3/463. Bkz. *Hilyetu'l-Evliyâ*, 2/237; *Siyeru Alâmi'n-Nubelâ*, 4/509 vd.

¹³ 83 veya 101'de vefat ettiği söylenmiştir.

6. Şebketu'l-Basriyye

Şera' sahibi kardeşinin takipçisiydi.¹⁴

Evinde öğrencileri ve müridleri için mahzenler vardı. Onlara mücadele ve muamele yollarını öğretirdi.

Şöyle derdi:

“Nefisler riyazetlerle temizlenir. Temizlendiklerinde daha önce ibadette çalıştıkları gibi ibadete sevinir.”

Ebû Saîd el-Arabî *et-Tabakât* kitabında böyle zikretmiştir.

---

¹⁴ Kelime Ahîhâ şeklindedir. Onun doğrusunu bilmiyorum. Şebeke'nin biyografisini bulamadım.